

ÜTOPYA

Ütopya, aslında olmayan, tasarlanmış olan ideal toplum şekli anlamı taşır. Köken olarak Yunanca "yok/olmayan" anlamındaki ou, "mükemmel olan" anlamındaki eu ve "yer/toprak/ülke" anlamındaki topos sözcüklerinden türemiştir. Kullanımı Thomas More'un 1516'da yazdığı *De Optimo Reipublicae Statu deque Nova Insula Utopia* veya kısaca *Utopia* isimli kitabıyla yaygınlaşmıştır.

Platon'un Ütopyası

Platon, "Devlet" adlı eserinde ideal devletin nasıl olacağını belirtmiştir. Bu devlette insanlar üç sınıfa bölünmüştür; Çalışanlar (çiftçiler, zanaatkârlar), bekçiler (askerler) ve yöneticiler(bilginler özellikle filozoflar). İşçi sınıfı çalışıp üretimde bulunarak devletin maddi ihtiyaçlarını karşılar. Bekçiler sınıfı toplum içinde güvenliği ve dışarıya karşı devletin varlığını savunur. Yöneticiler sınıfı ise devleti yönetir.

Bu toplumda her sınıfın bir erdemi vardır. İşçi sınıfının erdemi kanaatkâr olmak, bekçi sınıfının erdemi cesaret, yöneticilerin erdemi ise bilgeliktir.

Platon'un açtığı bu ütöpik devlet anlayışı yolu, gelecekte hem doğu hem de batı felsefelerinde temsilciler bulmuştur. Doğü felsefesinde böyle ütöpik bir devlet anlayışını Fârâbî'de görmekteyiz.

Farabi'nin Erdemli Toplumu

Farabi erdemli toplum ile ilgili medinetü-l fazıla kitabını yazmıştır. Bu kitapta erdemli bir toplumun özelliklerini yöneticilerin özelliklerini anlatmıştır. Adaleti sağlayacak kanunların olmasını istemiştir. Adaleti engelleyenlere ceza vermek toplumun erdemli olması için bir gerekliliktir çünkü topluma karşı yapılmıştır.

Erdemli bir toplumu erdemli yöneticilerin yönetmesini istemiştir. Erdemli şehrin reisi, sıradan herhangi bir insan olamaz. Çünkü erdemli bir toplum erdemli yönetici ile mümkündür. Yöneticiler filozof veya peygamberlerin özelliğini sağlamaları gerekmektedir.

Erdemli şehrin yöneticisinin amacı; kendisine ve halkına gerçek mutluluğu vermektir. Zenginlik ve zorbalıkla yönetmek, erdemli yönetimin özelliklerinden değildir.

Erdemli Toplumun
Yöneticisinde
Aranacak Vasıflar

- Sağlam bir beden.
- Sözü anlama kudreti.
- Güçlü bir hafıza.
- En küçük kanıtı değerlendirecek bir zekâ.
- Düşündüklerini açıklayabilecek kıvraklıkta bir dil.
- Öğretmeyi ve öğrenmeyi sevmek.
- Yemeye, içmeye ve kadınlara düşkün olmamak.

- Doğruluğu ve doğruları sevmek, yalandan nefret etmek.
- Altın ve gümüşün değil, yüceliğin peşinde koşmak.
- Adaleti sevmek, zulümden nefret etmek.
- Adalet isteyenlere karşı ılımlı, kötülere karşı sert bir mizaç.
- Doğruları korkmadan cesaretle hayata geçirebilecek bir azim ve irade...
- Ve en önemlisi de bilgelik.

Thomas More'un Ütopyası

Roman tarzında yazdığı "Utopia" adlı eserinde ütöpik bir devlet tasarımı ortaya koyar. Bu devlette özel mülkiyet yoktur ve yasaktır. Herkes devlet adına üretir. Para geçerli değildir. Üretilenlerden herkes ihtiyacı kadar alır. Bireyler günde altı saat çalışır, geri kalan zamanlarını sanat ve bilimle uğraşarak geçirirler. Yöneticiler, tıpkı Platon'un ideal devletinde olduğu gibi, çok sıkı bir eğitimle yetiştirilir.

Tommaso Campanella'nın Ütopyası

"Güneş Devleti" adlı eserinde ütöpik bir devlet tasarımı yaparken, o da Platon'un etkisi altında kalır. Güneş kentte her şey ortaktır. Aile yoktur. Eşlerin seçimi yönetimce yapılır. Kent bir rahip tarafından adilce yönetilir. Herkes dört saat çalışır. Geri kalan zamanda sanat, eğlence, okuma, beden ve ruhlari eğitime gibi zevk veren işlere ayrılır. Yöneticinin yetkisi mutlaktır. Adları "Güç", "Akıl", "Sevgi" anlamına gelen üç yardımcıdır.

Francis Bacon'un Ütopyası

"Yeni Atlantis" adlı eserinde ütöpik devletini tanıtır. "Ben Salen" adlı adada sağlam bir ahlâk anlayışı egemendir. Özel bir örgüt, halkın bu yüksek bilgi ve kültürünü planlar ve yürütür. Buna göre "Yeni Atlantis" bir bilgi devleti olarak tasarlanmıştır.

KORKUTUCU NİTELİKTE ÜTOPYALAR

Günümüzde de ütopyalar yazılmaktadır. Ancak, bunların ortak bir niteliği vardır, o da toplumları gelecekte bekleyen tehlikeleri göstermektir. Bu tehlike, bir yandan makineleşen bir toplumda insanın duygu, düşünce ve değer sistemleri ile yok olup gitmesidir. Öte yandan, insan özgürlüklerinin, demokratik hakların kurulacak bir despotik devlet tarafından yok edilmesidir. Bu ütopyaların amacı, insanları bu türden tehlikeler için önceden uyarmaktadır.

Aldous Leonard Huxley'in Ütopyası

"Yeni Dünya" adlı eseri bir bilim-
kurgu özelliđi taşır. "Yeni Dünya" da
teknoloji çok geliřmiřtir. İnsanlar suni
yoldan üremektedir. Evlilik yoktur.
İnsanlar çalışır ve eğlenirler.
Hastalanma ve yařlanma yoktur.
Geçmiş, tüm deđerleriyle yok edildiđi
için, geçmiři düşünme ve özlem duyma
yoktur. Bu ütopya , dođal yařamdan
kopmayı dile getirme açısından
geleceğe ilişkin bir korku ütopyasıdır.

G. Orwell'in Ütopyası

George Orwell, "1984" adlı eserinde despotizmin (zorbalık) egemen olduğu bir dünyayı tasvir eder. Bu ütopyaya göre, dünya eşit güce sahip üç bloka ayrılmıştır. Yönetenler tek egemen güçtür. İnsanlar kişilikleri tamamen silinmiştir. yöneticilerin korkusu ile sinmiş, özgürlükler kaldırılmış, ahlâki ve insani duygular yok edilmiş, düşünme ve düşündüğünü söyleme yasaklanmış, yaşam tüm güzelliklerini yitirmiştir. Hiç kimse birbirine güvenememektedir. Çoğu kişiler casustur. En yakınlarınıı yönetime gammazlama bir ödev haline getirilmiştir.

Orwell bu eserinde, gelecek üzerine korkularını dile getirmiştir. İnsanları, modern dünyayı etkileyebilecek sorunlar üzerinde düşünmeye yöneltmek istemiştir. Ekonomik Ütopya bu eserde genellikle Dünya'yı değiştirmek amacı ile yazılmıştır.

УТОПИЯ

EKONOMİK ÜTOPYALAR

Bu ütopyalar ekonomik temellidir. Ekonomik ütopyalar 19.yy ın zor ekonomik koşullarına bir çözüm olarak oluşturuldu.

XIX.yy başlarındaki sosyal karmaşa ticaretin ve kapitalizmin gelişmesine neden oldu ve bunlara çözüm olarak birçok ütopya oluşturuldu. Bu ütopyalar malların eşit dağıtılması, paranın kaldırılması, insanların sevdikleri ve topluma yararlı işlerde çalışması ve onlara bilim ve sanatla ilgilenebilecek zaman ayırması gibi özelliklerinden dolayı genellikle 'sosyal ütopyacılar' hareketi içinde gruplandı. Bu klasik ütopyalardan biri Edward Bellamy'in Looking Backward adlı ütopyasıdır. Diğer sosyalist ütopya da William Morris'in Bellamy'in eserindeki bürokrasiye yanıt olarak yazdığı ve eleştirdiği News from Nowhere (Hiçbir Yerden Haberler)'dir. Ancak sosyalist hareket gelişmeye başladığında ütopyadan ayrıldı; Marx eski sosyalizmin eleştiri konusu oldu ve ütopyacı olarak tanımlandı.

Ayrıca Eric Frank Russell'ın eseri The Great Explosion'nun (1963) son bölümü de ekonomik ve sosyal ütopyayla alakalı bilgiler içerir. Bu eserler Yerel Takas Ticari Sistemlerinin ilk vurgulandığı eserlerdir. Ayrıca ütopyalar siyasi görüşün karşıtı olarak görüldü. Örneğin, Robert A. Heinlein The Moon Is a Harsh Mistress adlı eserinde bireysel ve liberal ütopyayı tanımlar. Bu türün kapitalist ütopyaları genellikle devlet baskısı olmadan yapılan özel kuruluşlar ve bireysel girişimler toplum ve bireyler için büyük başarılar ve gelişme sağlayan serbest piyasa ekonomisine dayanıyordu. Diğer bir görüş ise kapitalist ütopyalar, sosyalist ütopyaların başarısızlık planları kadar borsa düşüklüğüyle ilgilenmiyordu. Sosyalizmin ve kapitalizmin harmanlanması bazıları tarafından ekonomik ütopya olarak görülüyordu. Bu küçük toplumların kapitalist ekonomiyle iş yerleri çalıştırmamasından bahsediyordu.

POLİTİK VETARİHİ ÜTOPYA

Politik ütopyalar hükümetin mükemmel toplum yaratma çabasının yer aldığı ütopyalardır. Dünya barışının küresel ütopyası genellikle tarihin muhtemel dayanılmaz sonu olarak görülür. Sparta Lycurgus tarafından oluşturulan militaristlik bir ütopyaydı. Özellikle Atinalılar bunu bir distopya olarak gördüler). Sparta, Tebler tarafından Leuctra savaşında yenilgiye uğratılana kadar önemli bir Yunan gücüydü.

DİNİ ÜTOPYALAR

Bu ütopyalar dini temellidir ve insanlığın başından beri vardır. Üyeleri ütopyayı oluşturan bir dini geleneğe inanmak ve izleme ihtiyacı duyar. Yahudilik ve Hıristiyanlıktaki Adem'in Bahçesi ve Cennet hakkındaki farklı görüşleri özellikle geleneksel din anlayışı açısından ütopya olarak değerlendirilebilir. Böyle ütopyalar varlığın sıkıntılardan uzak olduğu saadet ve aydınlanma yeri olan 'zevk bahçesi' olarak tanımlanır.

Varlığı gnahtan, acıdan, yoksulluktan ve ölümden ayrı olarak hayal ederler ve bazen melekler ve huriler olduğunu iddia ederler. Benzer Őekilde Hindulardaki Moksha ve Budistlerdeki Nirvana kavramları da bir ŐeŐit topya olarak kabul edilebilir. Hinduizm ve Budizm'de topya yer değil aklın halidir. Eđer düŐüncelerden bağımsız meditasyon yaparlarsa aydınlığa ulaŐabileceklerini düŐünürler. Bu aydınlanma topya kavramıyla alakalı olarak ölüm ve yaşam Őemberinden Őıkmayı vaat eder.

Ancak alışılacelmiş insan tarafından oluşturulmuş ütopyalar din temelli ütopyalar için daha açık bir kanıttır çünkü üyeleri yitirilen erdemleri ve değerleri Yaşam'dan Sonraki Hayatta yeniden kurmaya çalışır.

19.yy da Birleşmiş Devletler ve Avrupa'da İkinci Büyük Uyanıştan sonra bazı radikal dini gruplar ütöpik toplumlar yarattılar. İnsan hayatının tüm yönlerini inançlarına göre yönetebilecek toplumlar oluşturmaya çalıştılar. Bu ütöpik toplumlar arasında en bilineni 18.yy'da İngiltere'de başlayıp kısa bir süre sonra Amerika'ya yayılan Shaker hareketidir. Diğer iyi örnekler ise; Riker'un Holy City(Kutsal Şehir) ve Kaliforniya'daki 15 ütöpik koloni, Kanada ve Fin 'kolkhozes' ütöpik toplumunu da kapsayan diğer 15 sosyalist ve dini topluluklar ve Sovyetler Birliği'dir.

BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK ÜTOPYALAR

Bu ütopyalar gelecekte kurgulanmıştır; gelişmiş bilim ve teknolojinin acı ve ölümün yok olması, insan doğasındaki değişiklikler ve insani koşullardaki değişiklikler gibi durumların ütöpik yaşam standartlarının oluşmasına yol açacağına inanılır. Bu ütopyacı topluluklar insan hakkındaki her şeyi değiştirmek isterler. Teknoloji insanların uyku yemek ve doğum gibi normal işlevlerini yaşam şekillerini etkiledi ve suni bir anlam kazandı. Bu planlanmış ütopyaların diğer şekilleri insanların teknolojiyle dengeyi bozması ve yaşam koşullarını arttırmasını içerir(örn:Star Trek-Yıldız Yolculuğu).Ütopyanın durağan mükemmelliğinin yerine liberal transhümanistlerin extropya düşüncesi bireylere ve gönüllü gruplara tercih ettikleri sosyal kurumları oluşturmalarına izin verir.

Garrett Jones, 2004 yılında yayımladığı eseri Ourtopia'da 'hiçbir yer' yerine 'kendi yerimizi' yapmak için elimizde olan bütün kaynakları iklim değişikliği ve kabilleleşmeye karşı kullanmamız gerektiğini tartışır. Buckminster Fuller teknolojik ütopyacılık için teorik bir temel sundu ve bu teknolojik ütopyanın gelişmesini sağlayacak haritalar ve araba tasarımları geliştirdi. Teknolojik ve liberal sosyalist ütopyanın bir belirgin örneği de İskoç yazar Iain M.'nin Bank Culture adlı eseridir.

Bu türün ilk çeşitleri kalıtsal teorilerle kuruldu. Doğadaki bazı özelliklerin kalıtsal olduğunu düşünen bazı genetikçiler sadece daha sağlıklı değil daha zeki bir ırk yaratılabileceğini ama beceri ya da aksine sarhoşluk ve suçluluk gibi bazı özelliklerin seçilebileceğini düşündüler. Bu durum iyi genlere sahip olanların çocuk yapmasını öneren, kötü genlere sahip olanlarınsa çocuk yapmalarını engelleyen bir durum haline dönüştü.

